

cast. *cuezo* 'gaveta de manobre per amarrar el guix i altres atuells semblants', it. *coccio* 'atuell', 'test d'estri trossejat', oc. ant. i mod. *cossa* 'espècie d'escudella', 'mesura per a gra', mossàrab cat. *cutxol*, *cutxola*, 'mesura de ga', 'ambosta', basco-romànic *kotxu* 'atuell de munyir, etc.'; tot plegat podria correspondre a una base comuna **cöcciu* d'etimologia incerta i que no explicaria bé la *-i* catalana, resultat fonètic irregular; és versemblant, però, que sigui un mot pre-romà, emparentat amb el scr. *kóqab* 'bóta, cubell', lit. *káušas* 'llossa', letó *kaūšs* 'escudella, tassa', lit. *kiaūšė* 'crani', lit. *kiaūšis* i pruss. *kaūšis* 'ou', 'testicle', persa *kus* 'vulva', que suposen una arrel indoeur. *KOUKO/KEUKO-* 'recipient'; i es podria tractar d'un derivat d'aquesta arrel en sorotàptic, **KOUKEIΩS* 'cubell, dipòsit', corresponent al scr. *kuçayāb* 'cisterna', reduït en romànic a **cöccēu* (> cat. *coffi*) o formes semblants (**cöciu* > it. *coccio*, etc.). □ 1.^a doc.: 1380.

En un doc. ross. d'aquesta data «un *coffi* terre vestit» (amb malla de filferro o cosa semblant), i altres docs. de 1384, 1385 i 1397, *InoLC*; *AlcM* en cita un de mallorquí de 1388; *DAG*. en inventaris de Torredembarra i de Vic de 1430 i 1445, i veg. dades posteriors en l'un i en l'altre. En literatura apareix en el *Tirant de Galba*: «après que lo sant sermó fon finit, tots los moros --- demanaren lo Sant baptisme; e de continent, Tirant --- féu portar vaxelles grans plenes d'aigua, així com conques, *cocis* e librells, e hagué tants freres e capellans», ed. prínceps, cap. 404 (Riq., p. 1060). És de creure que també es refereixi al nostre mot el *Torcimany* d'Aversó, c. 1390, en posar *coci*, encara que no el defineixi, entre mitja dotzena de rims en *-oci*, amb *o* oberta (*oci*, etc., 982.3).

Del cat. va passar al sard des d'antic, car el campid. *cóssiu* «conca, ranniere» és manlleu segur (MLWagner, *Arch. Stor. Sdo.* III, 391). Modernament es troba més o menys en totes les regions de la llengua: «ella fa bugada / a boca de nit, / la robeta al *cosi* / se li ha florit» en una cançó popular recollida per MilàF en la zona Tortosa-Priorat-Maestrat (*Romlo.*, 484.11). En algunes zones del català central la concurrència que li ha fet *cubell* és tan forta que molts troben que *coffi* és un mot forà o antiquat, però d'altres usen conjuntament l'un i l'altre distingint-los bé segons els usos (el cubell, p. ex., el de les escombraries, el *coffi* el de rentar, de la bugada, etc.) i el material (els cubells vells eren de fusta i els *coffis* de terrissa).

En general resta en ús en tots els dialectes (potser menys als extrems NE. i NO.): la Font del *kósi* a Prats de Molló (prop del Sendreu, per un que hi recollia l'aigua, 1959); ús que trobem repetit en molts llocs, p. ex. a Benigembla (serres alcoianes), i anàlogament la *Codolla 'i Còssi* a la Vall de Guadalest (Benimantell), la *Forat del Còssi* sota els degotalls d'una cova en els Ports morellans (Palanques), 1961-3. «Colador, lebrillo o cuenco grande, de tierra cocida ---», de la ceràmica de Manises (vocab. d'Almela, 330), «la fàbrica --- de gèrres, *còcis*, llibrells y òrces, del Ràfol (de Salem)», «les gerres de Castelló (d'Albaida) --- *còcis*, llibrells y atres tifells de fanc cuyt», MGadea

(*T. del Xè*, 239, 286), «gran recipient tronco-cònic de terrissa, amb el fons molt petit, que s'empra per fer-hi bugada» a Mondover (SGuarner, *Canyis.*, p. 150).

A les Illes: *coffi*, potser pertot, a Mallorca, *còssil* a Menorca [1555, *AlcM*; Ferrer Guinart, *Rond.*, p. xxx]: «Na Tupató fa bugada / amb es *còssil* sense sòl, / i es mariner no la vol, / *enque* l'hi donin daurada», Camps Merc.,¹ variant terminal de vària explicació possible, però potser merament secundària i anàloga de *bòtil* i anàlegs. Altrament és probable que al llarg dels nostres límits, per l'O., s'hagi introduït en els parlars castellans, com l'aragonès oriental, amb caràcter de catalanisme: «En Calanda venden *cocios*, / en Alcoriza, pucheros, / en Alcañiz buenas chicas / y en Caspe, finos saleros» (*BCEC*, 1901, 36; Rdz. Marín, *Cantos* IV, 502n.); també a Casp i la Puebla de Ijar (*BDC* xxiv, 166), a Sogorb *cocio* «cuenco» (Torres Fornés, gloss.); a Múrcia id. «vasija grande de barro para colar la ropa» (Sevilla, *Vocab. Murc.*; Lemus; Ga. Soriano, *RHi.* XLIX, 392).

El derivat *coffiol*, *-ciol*, designant atuells diversos més petits, de vegades simple diminutiu de *coci* [1517, *AlcM*] s'usa amplament sobretot en parlars occidentals, tarragonins, balears i valencians,² des dels quals va passar a alguns parlars xurros, com el sogorbí de Titaguas *coffiol* «cuenco» (Torres Fornés, p. 195).

I hi ha hagut una variant *cuçol* antigament en alguna vall pirinenca (*cuçoll* en un doc. de la Vall de Ribes, de 1380, *BABL* VI, 471), que es dona la mà amb les formes aragoneses i mossàrabs següents, per mitjà d'un *kosóls* d'Areny de la Ribagorçana 'paga de la mólta en natura' (Krüger, *VKR* IX, 83). A la Vall de Benasc el llenguatge dels nobles o «infanzóns» usava la forma ben aragonesa *cuzuelo*; en el *Libro Lucero* de la Vila de Benasc copio, 1965, «sal, panes --- los señores de la Casa de Concas ayan cobrado enteramente el dicho derecho de *cuzular*, que es un *cuzuelo* de molino por cada anega», a. 1524 (p. 39). I aquest *cuzular* es repeteix passim en el *Lucero*; però segons un doc. posterior, que sembla del S. XVII, i confirma *cuzuelo*, el mot *cuzular* era verb per a 'cobrar aqueix dret': «*cuzular* la sal, pan, cebada, pagando un *cuzuelo*», 'medida de los molinos' (Agud, *Señorio de Concas*, p. 225). La forma aragonesa arribava força més endins en el baix Aragó, perquè Jaume II († 1330) va concedir els *cuzolos* de Daroca (en premi d'un favor prestat a la casa reial), impost que es pagava per totes les coses que es venien a pes o mesura (Vignau, *RABM*, 1873, 79-80); altrament cf. la forma llatinitzada *cozolium* en Du C. Krüger, *Hochpyr.* A, II, 236, cita un *coffou* 'cassó de fusta' però n'he de desconfiar perquè diu que és aranes, i no solament jo no el vaig registrar en les meves enquestes i arrepleques d'Aran, sinó més encara perquè *-du* no és terminació aranesa ni possible en el nostre dialecte gascò (però ho és en altres valls gascones, i allí devia recollir-ho).

Com a forma mossàrab trobem *cutxol* ja en els *CostTort.*, mesura equivalent a dos almuds, o sigui 1/3 de barcella: «de la qual barcella se deven fer sis